

ЖАН ПАЛЕРН ФОРЕЗИЕН

/1582/

Роден в 1557 г. Произхожда от френско провинциално аристократично семейство от областта на Лион. Бил секретар на Франсоа дьо Валоа, дук Д'Алансон. През 1581 г., поканен от един френски благородник, той заминава с него да пътува из Изтока. От Венеция пътува по море за Сирия. Поради корабкрушение променя пътя си за Александрия. До 1582 г. той обикаля Египет, Сирия, Палестина, пътува до Кипър, Родос, Хиос и островите от Архипелага, след което се озовава в Цариград. След няколко-месечно пребиваване в османската столица Форезиен поема по големия стар път от Цариград за Белград и през Сърбия стига в Дубровник и Венеция, а оттам в Лион.

При все че за пътеписа си е използвал сведения от предлагащи го пътешественици, като Пиер Белон, Никола дьо Николе и Гийом Постел, Форезиен е, общо взето, самостоятелен и непосредствен в наблюденията и впечатленията си. Той не е безстрастен и повърхностен регистратор на виденото и чуто, а буден, внимателен и проникновен наблюдател, който вниква в действителността и затова съумява твърде правдиво да обрисова редица порядки и учреждения. Не всички исторически сведения обаче, които привежда той, заслужават доверие. По време на пребиваването си в Цариград Форезиен се запознава с османския режим на управление и съобщава интересни данни за известни институции в провинциите и столицата, за всенародни тържества с участието на еснафските организации, за устройството на султанския двор и пр.¹

„[Султанът] дава тимари² на спахините под формата на данъци, налагани на селата, към които са им дадени назначения³; те (тези назначения) им се заплащат като че ли са плодоползватели, тъй като тимар означава плод (добив).⁴ Що се отнася до първата институция — тази на посочените еничери, тя бе създадена от Мурад II, седмия император⁵, и след това увели-

◀ Маршрут на Жан Палерн Форезиен (1582 г.).

чена от Мехмед, завоевателя на Константинопол, на 12 000 и последователно от другите, така че днес те (еничерите) са 18 000 [души]. Когато отиват на война, са свикнали да дъвчат опиум, който ние назоваваме мак, смесен с други дроги, за да ги направи по-ярошни; тъй че с тези спехи и еничери на постоянна заплата султанът може да вдигне на бой 300—400 хиляди души; понеже преди всичко той има обикновено повече от 120 000 спехи, всички конници, поддържани под [ръководството] на посочените бейлербейове⁶ и управители на провинции, те наред с нередовните бойци, които достигат понякога до повече от 100 000 и не струват нищо на султана — живеят [от плячката, взета] от неприятеля. Те се наричат акънджии⁷ и „курц“. Извън тях [султанът] лесно може да мобилизира извънредно, нещо, което би изглеждало странно, ако не би бил взет под внимание [факта], че той управлява грамадна страна“ (с. 405).

Форезиен смята, че турците са успели да се утвърдят по следните причини:

„Те избиват децата на Брутус, което е най-ефикасно, за да спрат раздорите и пристрастията. Те постъпват така към пашите си, когато натрупват много средства — нещо, на което са способни само тираните. На второ място — неизказано покорство. На трето — редът, който съблюдават във войската и биха искали да има там... На четвърто място може да се каже, че невежеството, в което са откърмени, им помага много в това. Понеже народът като невежествен не е в състояние да разбере, когато му причиняват зло, е командуван с камшик поради това“ (с. 409—410).

„Султанът поддържа 15 000 момчета в различните дворци, които отхранва като пажове и обучава на мюсюлманския закон да въртят ятагана или късо копие и [да извършват] други татарски упражнения. Това са ичогланите, което значи деца на господарите, които се събират като данък всеки четири или пет години от християните в Гърция. От три мъжки деца едно се взема по волята на изпратените чиновници, които често злоупотребяват със служебното си задължение; щом видят, че са красиви, и ако те по външност са обещаващи, вземат ги и трите. Невъзможно е да се изплъзнеш от това, защото навсякъде има кадии, които държат списък за всички родени и умрели. Те го показват после на чиновниците, отишли да извършат събирането, което обхваща 3000—4000 души. Най-красивите и тези, за които може да се съди по образа им, биват избирани, за да ги поставят в султанския сарай — до 500—600 души. Между тях пък се избират 24 от най-красивите и приятните, за да го обслужват в покоите му. Един от тях ежедневно му поставя в джобчето по 50 златни султанини, за да раздава на бедните, когато излиза, или на онзи от споменатите деца, който

е най-усърден, когато отива да ги (т. е. децата) види при обучение. Те го обслужват и на масата и му доставят обичайните му удоволствия; по този път те най-често се добират до първите постове — паши или бейлербейове, според любовта, която проявява към тях султанът. Те обикновено вървят пред него, когато той отива на джамия, яздейки най-красивите коне, като един от тях носи обувките му, друг — лъка и колчана му, трети пък — съд, пълен с вода за миене преди молитва.

Останалите ичоглани са изпращани по други дворци, откъдето никога не излизат . . . , пазят ги евнуси, както жените. От тях правят спахии и енечери. После се издържат от заплаги и тимари. Ония от категорията, които се окажат най-недолягани, ги използват за практическа работа: да носят вода, дърва, да почистват двореца, да превързват конете, да събират сняг през зимата в зимниците и да го запазват за изстудяване напитките през лятото; други са градинари, а трети — метачи на кухните (200 на брой). Най-обучените от тях са пазени за дворцовата кухня. Наричат всички тях аджеми оглани. Те носят островърхи жълти шапки, както качулките на монасите от ордена на свети Бруно. Както ичогланите, така и аджеми огланите са най-зловредна и лоша пасмина. След като ги отнемат от родителите и ги обучат в мохамеданството, те не искат повече да признаят ни баща, ни майка и така се обявяват с думи и дела като смъртни неприятели на Христовото име. Има и т. нар. азапи⁸ (доброволци), които са зли, както другите. Това са доброволци, които гребят лодки, когато липсват роби, и получават за това заплаги. Носят тъмнозелени шапки с много връхчета, които висят чак до над очите. Те си подстригват брадите, като оставят мустаците. Лошо е да ги срещнеш, когато са пияни; щом ги случиш в такова състояние без еничерин, трябва да се постараяш своевременно да се отдръпнеш или да се решиш да получиш добри удари с тояга, на каквито те са много щедри спрямо християните (с. 412—416).

„Евреите са хора на големите сделки и търговия. Те до такава степен бродят, че обикалят света и са подготвени по много езици: това им е много полезно в търговията. Тия негодници донесоха много открития преди и след завладяването на Константинопол и Трапезунд: фишеците, бойни и печатни машини; превели са извънредно много наши книги на техния език, тъй като султанът се страхува да се печата на турски или арабски, за да не се преведат френски книги, които да ги преобразят“ (с. 427—428).

Пътешественикът проявява особен интерес към големите народни тържества, на които присъства султанът. Той с любопитство съзерцава процесията и отбелязва как турски, еврейски и християнски търговци, които дошли в голямо множество

в столицата — около 10 000—12 000 души, дефилирали, облечени в злато и коприна. Групи младежи, облечени като момчета с лък, колчани, стрели, ятагани на кръста, минавали редом с красиви момичета, увенчани с цветя, всяко с копие в ръце. Те карали на каруца голям дюкян с платове, разнообразни килими и пр., за да ги представят на султана. Всички му носели дарове. Всеки представял произведенията на своя занаят. Златарите, обкичени с камъни, карали дюкян със златна и сребърна посуда за султана. След това идели търговците от безистена, разкошно представени. Онова, което носели, се изчислявало на 3 милиона злато. Те правели богати подаръци. Всички деца на търговци на платове — около 500 души, били още по-богато украсени — в платове от злато и коприна. Те карали коприна, натоварени на разни животни. Идвали и тъкачи, тапицери, производители на памучни произведения, облечени в памук, украсени със сърма и много оръжия; производители на пера за украшение, които били направили изкуствени птици, движещи се и хвърчащи на място като истински. После идвали шивачите, ковачите, които правели клинци пред очите на множеството. Стъklarите изработвали чаши, грънчарите — грънци, ножарите — ножове, седларите — седла и обуцарите — обувки. След тях вървели хлебари, месари с месарницата си, колбасари и готвачи. Те публично клали и търбушели добитък, нарязвали месото и го раздавали на народа. Градинарите вървели отрупани с цветя. Орачите пък разоравали пясъка с ралата си, овчарите показвали кошарите си, катърджиши, бедуини и каруцари дефилирали с бивовете, катърите, конете и магаретата си и пр.“ (с. 460—464).

На 25 юли Форезиен тръгва от Цариград с двама еничери и един преводчик.

„Като преминахме провинциите Тракия, някога назована Романия, Македония и България⁹, минахме в Морея, наречена в миналото Пелопонес¹⁰, също и в Сърбия, назована Горна Мизия¹¹, и Босна. Достигнахме най-сетне Дубровник, град в Склавония¹² (с. 489).

Пътешественикът подробно описва това пътуване. През Кючук и Бююк Чекмедже и Силиврия „пристигнахме този ден в Сорлиак¹³, друга голяма паланка¹⁴, и на 29 стигнахме един керван, който вървеше по нашия път. Присъединихме се към него, за да бъдем по-сигурни поради разбойниците, които се срещаха по пътя. Между тях имаше един турчин, който се приближи до мен и ме попита на латински откъде съм и къде отивам и че му изглеждало да е от Цариград. Казах му, че идвам оттам. Щом му отговорих на въпроса и му назовах мястото, където са развалините на Троя, той процитира стиховете на Вергилий: Нас tua Penelope¹⁵. Това ме накара да сметна, че

е франк, отвличен като момче, който си спомняше ученото през младостта си. . .

Същия ден пристигнахме да пренощуваме в Бургос¹⁶, друга голяма паланка, където има красиви базари и хубава джамия с бани, имарети и много разкошен кервансарай, построен от някой паша, подобно този на султанката в Скутари. Всички тези паши и бейлербейове в желанието си да оставят някакъв спомен, са свикнали да строят сгради в служба на бога и на обществото: строят джамии, бани, странноприемници, мостове, чешми. Повечето от тях, които се виждат по градове и села, поне най-красивите, са построени от пашите и основани с хубави доходи. Такъв е и този, за който става дума, гдето те хранят три дни. Наистина, щом пристигнахме, ни донесоха да ядем, както на другите. Още при влизането гледат колко души са и в четири часа ви слагат настрана малка кръгла маса като голям леген. На нея има три ястия: едното — мед, другото — ориз с малко скълцано месо и третото — от киселите млека, които те ядат, или друго местно ястие с погачи за всеки; дават от тях и на богати, и на бедни, дори и на посланиците, когато минат. За пиене винаги има хубави чешми на сред двора; никак не липсва [такова нещо]. Що се отнася до мен, не успях никак да се приспособя към месата им, тъй че нашите еничери вземаха голямата част от тях, щом попаднем на таква кервансарай, тъй като не навсякъде хранеха така [както тук].

Нощувахме тази нощ там и отидохме да отседнем в Асую¹⁷, друга паланка. Оттам — в Андринопол. Бе първи август. [Отидохме] да отседнем в друг кервансарай, не по-малък от този в Бургос, в който пак хранят.

Глава СХХІІІ

ЗА ГРАДА АНДРИНОПОЛ, КОЙТО ТУРЦИТЕ НАРИЧАТ АНДРЕНЕ

Андринопол е разположен в Тракия на едно от най-красивите места в цялата провинция. [Градът е] отчасти в равнината, останалата част — на хълм. Градът е много стар, както показват старите стени, по които личат много гръцки букви, направени от печен камък. Трябва да е с обиколка около 12 000. Там султаните бяха установили седалището си преди завладяването на Константинопол. Той е с голяма търговия и населен с всякакви народности, има много красиви покрити базари, по-хубави, отколкото в Константинопол. Там се продават всякакви стоки. Между тях: най-изкусно изработени конски седла, юзди и хамути, също и най-хубавите в целия Левант марокени. Има и множество великолепни дворци, построени от Мурад, Селим и Сюлейман, които живееха там, докато бяха живи, заради лова.

Те (султаните) построиха и един дворец на аджеми огланите и положиха основите на множество красиви джамии. От тях най-красива е тази на султан Селим, скоро умрял, погребан в двора на „Света София“ в Константинопол. Но когато ние минахме, тя съвсем не бе безупречна. Градът се напоява от реките Марица, наречена в древността Хебро, и Тимо, които образуват с различните си завои и зигзаги малки островчета, най-приятни и за отдих. Възможно е те да бъдат пригодени и засадени с хубави цветни и овощни градини с всякакви плодни дръвчета. Защото от Константинопол насам попаднахме само на обширни открити и в голямата си част неплодни полета, без гори и дървета.

Колкото до облеклото, жителите са облечени и се управляват като цариградчаните.

Глава СХХIV

ЗАМИНАВАНЕ ОТ АНДРИНОПОЛ ЗА ФИЛИПОПОЛИ

На 2 август заминахме от Андринопол и отидохме да ношуваме в Кюпр¹⁸, голяма паланка, през която минава река Рендино¹⁹ или Стримон. На нея има изключително разкошен мраморен мост, построен от Мустафа паша от останки и трофеи от Кайро по времето на султан Селим. Там растат и най-хубавите дини от всички краища в Леванта, които имат вкус на ягоди и много приятна миризма. На другия ден, събудени от тръба, заминахме към един часа след полунощ поради горещината. Натъкнахме се в гората на 500 души работници, които отиваха към Константинопол. Това са бедни албанци, които отиват извън страната си да търсят работа: да жънат, да водят конете и биволите, които тъпчат житото, тъй като тук не се употребява камшик. После, като мине сезонът, те се връщат по домовете си с малките си печалби, с които прекарват зимата. Като ги видяхме тъй отдалеч с косите им, помислихме, че са разбойници. Но, напротив, намерихме тези бедни хора още съвсем подплашени от нападението на една разбойническа група. Те ни увериха, че ако не бяха ни намерили, щяха всички да бъдат ограбени. Защото, въпреки че всеки от тях имаше само половин жълтица, поради големия им брой парите щяха да бъдат 15—20 кесии.

На четвърти от споменатия месец пристигнахме в Арнауди²⁰, друга паланка, като вървахме пак през хълмове и твърде опасни гори. На следващия ден пристигнахме в лошо село²¹, гдето спряхме до другия ден. Бе 6 август, когато пристигнахме във Филипополи.

ЗА ГРАДА ФИЛИПОПОЛИ В МАКЕДОНИЯ

Филипополи е наречен така по македонския цар Филип, който го построи, подобно на Константинопол — на Константин и Андринопол — на Адриан. Първоначално той бе застроен на един хълм сред красиво поле, обкръжено от други високи хълмове почти като Пиемонт. Древните стени личат още. Но заради водата повечето са дошли да живеят долу, където тече реката Кармалинж.²² До града има друг хълм, на който, изглежда, да е имало кастел, в който са живеели жените на царя. Той е ходел дотам по голям мост, който минавал от единия хълм до другия. Градът е доста населен с християни, турци и евреи. Но горките гърци²³ търпят толкова възмутителни неща, че са почти заставени да напуснат градовете, за да идат да живеят из полетата. Изгубили почти изцяло средствата си, лишени от всякаква свобода, се поддържат със спомена за миналото си величие и се утешават, пеейки по обичай дълга и плачевна жалба, създадена за смъртта на Скандерберг,²⁴ Михаил Комнен²⁵ и други гръцки принцове с [описание] на бележитите им бойни подвизи срещу султана, тъй като те дълго са воювали с него, тъй че турците успяха да овладеят Гърция едва след смъртта им. Що се отнася до билки и растения, които растат там дотолкова, доколкото са почти при същия климат, както Марсилия, те имат същите билки.

Глава ХХХVI

ЗАМИНАВАНЕ ОТ ФИЛИПОПОЛИ И ПРОДЪЛЖАВАНЕ НА ПЪТЯ
ЗА СОФИЯ

На другия ден заминахме оттам и пристигнахме в Барсаги²⁶, хубава паланка, а на следващия ден — във Виетрон²⁷, в сред планините. Оттам нататък по посока на Дубровник има съвсем малко кервансаран. Те са само лоши конюшни, тъй като този път се посещава малко. Затова трябва да се отсяда по селските къщи, повечето от които са построени от кравешки тор. Жените из тези планини са твърде приветливи и приемат любезно пътниците. Но те са толкова нечисти, че никак не са желани. Носят косите си сплетени отзад с бродерии от разноцветна коприна и вълна по ризите и на корема им. На главите си имат забрадки, изцяло покрити със сребърни пари, които подреждат като рибешки люспи. Отрупани са с халки, верижки, гривни и обеци, извънредно големи и толкова тежки, че те прикачват отдолу малки синджирчета, прекарани над ушите, за да поддържат тежестта, изцяло от олово или калай, освен при някои, които имат сребърни [украшения].

По пътя си по-нататък срещнахме дружина конници, облечени особено. Турците ги наричат делї, т. е. нещо като луди или дръзновени. Те са нещо като скитници, които търсят щастието си по най-опасни места — там, където има война обикновено, без заплаща. Издържат ги на сметка на паши и бейлербейове. Те всички поддържат и в свитата си на служба по известно количество от тях. Повечето са от Сърбия и Босна.²⁸ Но да се върнем на странното им облекло. Те бяха облечени с кожи от мечка и вълк с козината навън, гащи или фусти от същото, влашки калпак от доста пъстър леопард. На него бе прикачена с хубави позлатени гвоздеи опашка от орел или няколко красиви пера, две крила на щита и лисича опашка, която щях да забравя, че е на челото им, висяща до носа им. Конете им бяха заметнати с лъвска кожа, пак с козината навън. Оръжието им бе ятаган, огромен боздуган и копие. Тези симпатични делї са назовани „затазина“, което значи предани на онези, от чието обкръжение са. Помежду си могат да се похвалят с това наименование само ако всеки от тях се е сражавал сам срещу десет души. Като отминахме нашите делї, които отвеждаха роби, пленени по границите на Унгария, стигнахме след един ден в Капитиш²⁹ — на една планина между две по-високи. Там личи древна стена, изградена от тухли с голяма врата по средата, която, изглежда, е затваряла този проход, много прочут поради големия път за Персия, през който гърците минават и удържат смело яростта на предводителя им Ксеркс. Преминахме после през Терньоал³⁰, малка паланка, и оттам — в София. Пристигнахме там на 11 август. Казват, че там е средата на пътя Цариград — Дубровник.

Глава СХХVII

ЗА ГРАДА СОФИЯ И БЪЛГАРИЯ И ЗА ГОЛЯМАТА ЖЕСТОКОСТ СПРЯМО ЕДНА ГЪРКИНЯ³¹ С ЦЕЛ ДА БЪДЕ НАКАРАНА ДА ДАДЕ ДЕЦАТА СИ

Градът е разположен в равнина сред хубави ливади. Не е обкръжен с никакви стени. Някои казват, че е от провинцията Сърбия, която се нарича България. Градът е много търговски с красиви базари по източносредиземноморски тип, пълни с различни стоки. Там живеят заради търговията множество дубровнишки търговци и голям брой евреи. Те си имат там синагоги, където чествуват съботите си. Там най-често пребивава бейлербейт на Гърция³² поради удобното местоположение почти в средата на европейските владения на турците. Местността е доста красива и приятна поради хубавия излаз към ливадите и градините и добрите естествено топли бани. Настаниха ни в предградията у една красива млада гъркиня, която ни разказа чудни и предизвикващи съчувствие неща за голямата жесто-

кост, проявена спрямо нея миналата година при събирането на еничерския данък. Тя бе все още така неутешима и с разбито сърце, че почти не успяваше да изрази това, което искаше да ни каже. Предупредена за пристигането на чиновниците [по събирането на децата за еничерския корпус], тя бе укрила осем-девет годишното си дете, за да не ѝ бъде отнето. За да я накарат да го изкаже къде е, те ѝ бяха изтръгнали зърната на гърдите с нажежени жезла. Не можахме да повярваме това, толкова повече, че тази част [от тялото] е толкова чувствителна, че е почти невъзможно да се извърши това, без да последва смърт. Тогава тя ни показа гърдата си, на която видяхме все още незаздравяла рана. Наистина нямаше ни един от нас, който да не се почувствува страшно развълнуван от жалост, та дори и нашите еничери, при вида на такава повече от варварска и нечовешка жестокост и насилие.

ПО-НАТАТЪШНИЯТ ПЪТ ОТ СОФИЯ ДО ДУБРОВНИК

Престояхме два дни в София в очакване нашият керванбашия да разпорежи подмяната на конете, понеже нашите бяха много изтощени. После поехме отново път право към малката паланка, наречена Бресме³³, където отседнахме на другия ден. В целия този край не се пече хляб. Само малко преди ядене подобно на арабите правят погачи без квас и ги пекаат между две жарави. Тези в градовете го пекаат в керамичен съд, който предварително нагриват, после го покриват и слагат много жарави отгоре и отдолу, както се пекаат туртите в Италия. На 3-ти същия месец отидохме в паланката Рахадона³⁴ в подножието на гори и се изкачихме по доста висока планина, където срещнахме 10 000 овце в стадо, подкарано към Цариград за султанската кухня. При влизането в споменатите гори има стражи, които имат малки колибки по дърветата, за да откриват отдалеч разбойниците, щом се появят такива, за да предупредят за това пътниците. Ако няма никаква опасност, когато се влиза в горите, те бият тъпан, за да уверят пътниците за сигурността на пътя. Това се наблюдава на много опасни места и проходи в Гърция. Почти всяко село е длъжно да отговаря за всички кражби и убийства, извършени в района му. Това ги принуждава да поддържат хора за наблюдение на опасните места и да се притичват сами срещу разбойниците, и да предизвикат незабавното наказание на някой злосторник, живеещ в селото им. Тези стражи придружават така пътниците, удръйки тъпаните си чак до излизането от горите. Те от любезност пък им дават после по някоя аспра. Като преминахме гората, видяхме големи ята орли. Този ден отидохме да отседнем в Загозани³⁵, паланка от провинцията Босна на границата със Сърбия. Жителите се наричат боники или войници³⁶. Те не са

длъжни да плащат данък и да дават децата си. Срещу това са задължени да отиват ежегодно по хиляда души в Цариград, за да се представят на султана, всеки с торба слама като белег за робското им положение. Предоставят ги после на имбре-орбаси, нещо като началник на конюшните, за да ги използва, където е необходимо в конюшните.

На 14 август заминахме оттам и пътувахме през планините. Отляво остана Враня, градец, изцяло населен с турци. До него на висока планина се вижда кастел, който изглежда да е от дълбока древност. Този ден отидохме да отседнем в паланката Врайохосто³⁷, а оттам в друга, наречена Странобис³⁸, на пет мили от град Нурбурдон³⁹, на планината. Оттам в Престина⁴⁰, друга голяма красива паланка с джамии и кервансарай, в която отседнахме. На другия ден, 17-и от казания месец, заминахме оттам и след осем мили попаднахме на малка паланка, където е гробът на Мурад II⁴¹, убит, както се каза, заедно с пет-шест от своите хора от Михаил Комнен⁴² в палатката си сред войските си. Споменатият Комнен, преструвайки се, че е пратеник и иска да преговаря с него от страна на споменатия Комнен, избягал отсрещ султанския лагер и най-сетне бил заловен след известно време с помощта на магьосница и убит от тези, които го заловили. Султанката била много ядосана от това да види човека, който толкова дълго оказвал отпор на турската ярост, толкова добре пазел отечеството си, решил се да предприеме толкова голямо дело — да убие един владетел като този, и то наред войските му. Жителите на споменатата паланка са във връзка с това освободени от данъци, само със задължението да поддържат винаги горящи известен брой кандила в джамията и на гроба на споменатия.

Увод, подбор и превод: Б. Цветкова
Коментар: Б. Цветкова и П. Коледаров

¹ Животописните бележки са по Cl. D Rouillard, op. cit., p. 232—235 и P. Samardjiћ, пос. съч., с. 52—54; N. Iorga, Les voyageurs français. . . Пътеписните му бележки носят следния наслов: Pèrègrinations du S. Jean Palerne Foresien, Secrétaire de François de Valois Duc d'Anjou et d'Alençon, etc., A Lyon, 1606.

² Служебно феодално владение с годишен доход до 20 000 акчета.

³ Жан Палери Форезиен е схванал правилно условия характер на спяхилъка.

⁴ На персийски думата означава грижа.

⁵ Според старите османски хроники еничерският корпус бил създаден при Мурад I: F. Giese, Die altosmanischen anonymen Chroniken, I, Leipzig 1925, p. 22; F. Giese, Die altosmanische Chronik des Aşikpaşa zade,¹ Leipzig, 1929, p. 50—51.

⁶ Управител на най-голяма военноадминистративна единица в империята.

⁷ Доброволци бойци в ранната османска армия. Акънджиите извършвали нападения върху вражеска територия и се издържали от добитата плячка (A. Descei, Akinci. Encyclopédie de l'Islam, I, 1960, p. 340—341; I. Belidiscapu—Steinherr, En marge d'un acte concernant le pengyek et les aqingi. Revue des Etudes islamiques, XXXVII, fsc. 1, 1969, p. 21—34).

⁸ Отначало пехотинци, по-късно те са използвани като преносители на военни съоръжения (срв. Б. Цветкова, Паметна битка на народите..., с. 131).

⁹ „България“ образованите люде в Западна Европа наричали само тази част от страната, населена с българи, която е между Дунав, Черно море, Стара планина и реките Тимок или Велика Морава. „България“ заместила традиционното име „Мизия“ на римските провинции Горна и Долна Мизия в средновековната книжнина и картографията. През новото време образованите люде в Западна Европа, верни на хуманистическите идеи и съобразно с античните традиции, в картографията си служели с имената на римските провинции (Тракия, Македония, Дакция, Панония, Дардания и др.) като областни названия на Балканите. Така че, след като означели на картата Македония и Тракия на античните им места по богатите сведения от античните писатели, за страната на българите, която се била вече наложила в средновековната картография поради мошата и известността на държавата им, оставало свободно място между Дунава и Стара планина — там, където е била разположена римската провинция Мизия. Така сред непознаващите още Балканите западноевропейци се разпространило понятието за „провинция България“. Такава единица в действителност никога не е съществувала под това име или с тези граници в османската административна система. Едва през втората половина на XIX в. Западна Европа „открива“ действителния обхват на страната „България“.

¹⁰ Морея е името на Пелопонес, дадено му от местното славянско население, което запазило езика си през цялото средновековие. То се разпространило в Западна Европа от италианци, каталонци и др., които го научили и възприели от жителите на полуострова чрез корабоплаването и през време на властвването си в Морея.

¹¹ Някои западни автори и картографи априорно смятали, че Горна Мизия е Сърбия, а Долна — България.

¹² Под Склавония, изведено от по-познатата в Европа Словения, понякога били означавани всички земи, населени с югозападни славяни, т. е. не само словенци, но и хървати и сърби.

¹³ Чорлу, Турция.

¹⁴ Паланка е било първоначалното укрепление, а след това градец. Авторът обаче нарича и някои села паланка.

¹⁵ „С тази твоя Пенелопа!“

¹⁶ Люле Бургаз, Турция.

¹⁷ Хафса, Турция.

¹⁸ Свиленград, Хасковски окръг.

¹⁹ Форезиен греша, като нарича Марица Струма, а р. Регина или Еркене — Рендино.

²⁰ Харманли или Любимец.

²¹ Вер. с. Поповица, Пловдивски окръг.

²² Изопачено. Вер. Марица.

²³ Очевидно името не е употребено в народностен смисъл.

²⁴ Албанският феодал Георг Кастриоти, воювал неуморно срещу османското завоевание от 1443—1468 г.

²⁵ От по-сетнешния текст е ясно, че Форезиен има пред вид Милош Обилич, който убил султан Мурад I на Косово поле, 1389 г.

²⁶ Гр. Пазарджик.

²⁷ С. Ветрен, Пазарджишки окръг.

²⁸ Отначало лични войскове части на санджакбеювете, а по-късно въведени в крепостната охрана.

²⁹ Според прехода очевидно гр. Ихтиман. Форезиен обаче бърка името

му и го смесва с Демир капу — Траянови врати при с. Ветрен, Пазарджишки окръг.

³⁰ Може би изопачено от Търново име на изчезнало селище, което се споменава под това име на изток от София от пътешественика Б. Женне, минал по същия път през 1786—1789 г. (Вж. Ст. Андреев, сп. Турист, XXI, 1929, 1, с. 14).

³¹ Очевидно източноправославна, най-вероятно българка, тъй като множеството от немюсюлманското население в София по това време е българско.

³² Тоест румилийският бейлербей.

³³ Вер. гр. Брезник, Пернишки окръг.

³⁴ Вер. гр. Владишки хан, Югославия. *или Трън*

³⁵ Вер. с. Загужање при Сурдулица, Югославия (Р. Самарџић, пос. съч., с. 632).

³⁶ Очевидно войнуци.

³⁷ Буяновац, Югославия (пак там, с. 632).

³⁸ Стрезовац, Югославия (пак там, с. 632).

³⁹ Гр. Ново бърдо, Югославия.

⁴⁰ Гр. Прищина, Югославия.

⁴¹ Очевидно погрешно — Мурад I.

⁴² Форезнен бърка — касае се до сръбския патриот Милош Обилич.